

Informacje krajoznawcze

IV Ogólnopolski Zlot Rowerów Poziomych

Ozimek - swą nazwę zawdzięcza młynarzowi mieszkającemu nad Małą Panwią w połowie XVII w. Dziś już tego młyna nie ma, bowiem po jego wyburzeniu, na tym miejscu i na terenie sąsiednim została zbudowana huta. Zanim jednak to się stało, na wiele tysięcy lat p.n.e. datują się ślady pobytu człowieka na tym terenie. Znaleźiska prehistoryczne świadczą, że rejon gminy, szczególnie okolice Krasiejowa, Krzyżowej Doliny, Schodni Starej i Nowej, Szczedrzyka były zasiedlone od najdawniejszych czasów w związku z lokalizacją wzdłuż rzeki Mała Panew, która stanowi prawy dopływ Odry, a rzeka Odra umożliwiała dogodną przeprawę. Pierwsze ślady pobytu człowieka pochodzą z neolitu (początek epoki kamienia), tj. około 4200-1700 lat p.n.e. Naukowe potwierdzenie odkrycia, jakie zostało dokonane w ostatnim czasie w Krasiejowie być może pozwoli umiejscowić najstarsze jak dotąd ślady pobytu człowieka w gminie Ozimek w środkowej epoce kamienia tj. około 8000-4500 lat p.n.e.). W średniowieczu przebiegały przez te tereny traktory handlowe: wiodące z południa z Czech (Hradec, Opawa) przez Głubczyce, Opole do Olesna i dalej w kierunku północy i morza, oraz drugi trakt handlowy z Małopolski na Dolny Śląsk i dalej ku zachodowi. Do XIII w. tereny gminy Ozimek były silnie zalasione i miały ubogie gleby, z tego powodu należały do rzadko zaludnionych. Wzmoczone osadnictwo na terenie gminy rozwinęło w XIII wieku, w związku z procesem kolonizacji na prawie niemieckim. Po przegranej bitwie pod Legnicą w 1241r. zaczęła się kolonizacja na szerszą skalę w związku z potrzebą odbudowy zniszczonego najazdem Tatarów kraju. Do najstarszych wsi powstałych w tym okresie należą: Krasiejów (1292 r.) Szczedrzyk (1300 r.) i Schodnia Stara. Historia osadnictwa rozpoczyna się z chwilą powstania odrębnego Księstwa Opolskiego, (około 1281r.) pod władzą Bolka I , po śmierci Księcia Władysława. W latach 1327-1532 Piastowski Księstwo Opolskie pozostaje w zależności lennej od królów czeskich. Po śmierci ostatniego z książąt opolskich - Jana - w 1532r. Księstwo przechodzi we władanie Habsburgów. W 1544r. tereny księstwa przechodzą we władanie cesarza Ferdynanda II. Nastąpił wówczas gwałtowny przyrost nowych osad, w związku z intensywnym rozwojem hutnictwa staro śląskiego, nad prawobrzeżną siecią dopływów Odry. Hutnictwo na tych terenach zaczęło rozwijać się w oparciu o miejscowe surowce: rudę darniową , drewno i energię wodną. Powstałe wtedy wsie i osady to osiedla hutnicze i kolonie węglarzy. W 1645r. Ferdynand III Habsburg zostawia Księstwo Opolskie Władysławowi IV Wazie, które następnie wykupuje od Wazów Leopold I Habsburg. W czasie wojny prusko-austriackiej w latach 1740-41, tereny Księstwa zostają zajęte przez Fryderyka II i w 1742r. formalnie włączone w obręb monarchii pruskiej. W latach 1815-1820 decyzją Kongresu Wiedeńskiego tereny Księstwa odpadają od Prus i powstaje Rejencja Opolska. W 1939r. hitlerowski okupant ustanawia nową strukturę administracyjną z podziałem Górnego Śląska na Prowincję Górnośląską i Rejencję Opolską. Dawne tereny księstwa położone w granicach administracyjnych Rejencji Opolskiej do 1945r. Od 1945r. tereny zostają przyłączone do Polski. Już w XIV i XV w nad Małą Panwią powstawały prymitywne huty żelaza w postaci kuźnic, słynące na cały Śląsk. W kuźnicach wytapiano żelazo w piecach łupkowych, stanowiących dotły zasypane rudą darniową i węglem drzewnym. Dla osiągnięcia wysokiej temperatury, potrzebnej do wytopu dmuchano powietrze miechami do napełnionego węglem drzewnym i rudą pieca. Miechy pędzono siłą wody rzeki Mała Panew. Z początkiem XVIII w. wskutek wzmoczonego zapotrzebowania na żelazo, zaczęły powstawać "wysokie" piece, w których osiągnąć wyższą temperaturę i wydajność. W masywie leśnym nad Małą Panwią i Kłodnicą istniało w okresie przed powstaniem Huty "Małapanew" 12 wysokich pieców z 28 pieców do fryszowania. Były one w posiadaniu panów feudalnych, którzy zwłaszcza w XVIII w zaczęli eksploatować siły poddanych im chłopów pańszczyźnianych do różnego rodzaju pracy przemyślowej. Powstawały więc gorzelnie, wapińniki, huty, cegielnie i inne zakłady. Znaczący rozwój hutnictwa na terenach nad Małą Panwią i Kłodnicą zaznaczył się z chwilą przejścia terenów Śląska pod władanie Prus. Pruski minister Heinnt podsunął Fryderykowi II myśl rozbudowy hutnictwa górnośląskiego. Realizatorem projektu został hrabia Reden, posiadający znaczną wiedzę i doświadczenie w zakresie górnictwa i hutnictwa, zdobyte podczas licznych podróży po terenach przemysłowych Niemiec i Anglii. Hrabia Reden zwrócił uwagę na teren nad Małą Panwią, proponując zbudowanie tu huty żelaza. Fryderyk II wydał rozporządzenie o budowie huty na lewym brzegu rzeki, między wsiami Krasiejów i Schodnia. Miejsce to było korzystne pod względem komunikacyjnym, tj. w niedużej odległości od Odry, oraz zasobne w drewno, którego miały dostarczać okolice lasy państwowe, zaś sama rzeka Mała Panew stanowiła ważne źródło energii. Hutę usytuowano na miejscu młyna wodnego, należącego do chłopa o nazwisku Ozimek. Nazwisko właściciela przeszło później na nazwę osady zamieszkałej początkowo przez fachowców i urzędników z huty. Realizatorem budowy zakładu był miejscowy nadleśniczy Rehndanz. Już w sierpniu 1754r. stanął na miejscu młyna pierwszy wysoki piec, a w roku następnym drugi. W listopadzie 1754 r. na prawym brzegu Małej Panwi uruchomiono 2 piece do fryszowania. Wraz z budową huty zaczęły powstawać kolonie robotnicze. Pierwsze domy wybudowano w 1765 r. w pobliżu huty i zakwaterowano w nich urzędników oraz wykwalifikowanych hutników. Stanowiły one zaczątek późniejszego Ozimka. Przy hucie w niedługim czasie po jej założeniu (w 1767 r.) powstała kolonia "Lasy". Przena-

czo ją przede wszystkim dla węglarzy, którzy mieli obowiązek dostarczania określonej ilości węgla drzewnego do huty. Każdy z kolonistów otrzymał działkę o pow. 1/2 hektara i 1/4 hektara łąki. W 1782r. kolonia "Lasy" liczyła 17 domów mieszkalnych, drewnianych i 107 mieszkańców. W 1802r. liczba mieszkańców Kolonii wzrosła do 133 osób. W 1829r. kolonię "Lasy" włączono do istniejącej osady Ozimek. Kolonia "Lasy" usytuowana była prawdopodobnie wzdłuż obecnej ul. Wyzwolenia. Do roku 1780 huta w Ozimku podlegała podzielnictwu Izby Wojenno-Dominalnej, a następnie przeszła pod zarząd Wyższego Urzędu Górniczego we Wrocławiu. Wówczas huta kierował urządhutniczy. Od 1782 urzędowi hutniczemu w Ozimku podporządkowane zostały huty: Małapanew, huta w Jelicach oraz w Dębskiej Kuźni, tworząc jeden zakład hutniczy. W pierwszym okresie istnienia, huta produkowała głównie amunicję artyleryjską oraz garnki, kotły, piece żelazne a od 1756 r. odlewy i żelazo w sztabach. Huta Małapanew słynęła zawsze z wysokiej jakości swych wyrobów. Jeszcze w XIX w uznawana była za jedną z najlepszych w Europie, tu wprowadzono innowacje techniczne i technologiczne (np. po raz pierwszy w Europie (1789 r.) użyto koksu do wytopu surowki). Zakład rozwijał się również w czasie II wojny światowej. Modernizacja i rozbudowa Huty Małapanew" przypadająca na lata 1945-1980 czyni z niej jedną z największych i najnowocześniejszych wówczas odlewni staliwa w Polsce o wielokierunkowej produkcji. W 1819 r. wybudowano w Ozimku kościół ewangelicki według projektu architekta Karla Friedericha Schinkla. W 1820 r. zbudowano drogę bitą z Opola przez Ozimek do Zawadzkiego. Droga ta przebiegała obok huty przez rzekę Mała Panew, co spowodowało konieczność budowy nowego mostu. W 1827r. wybudowano most żelwny wiszący nad rzeką Mała Panew. Był to pierwszy zrealizowany most wiszący w Europie, zaprojektowany przez inspektora maszynowego Schotteliusa i wykonany w Hucie "Małapanew". Do roku 1938 służył ogólnej komunikacji na trasie Ozimek - Zawadzkie. Ozimek w 1954 r. uzyskał prawa osiedla a 1962 r prawa miejskie. Po wojnie w latach 1950-1980 rozwój huty spowodował rozbudowę miasta, powstały osiedla mieszkaniowe wielorodzinne oraz nowy układ komunikacyjny. Historyczny układ urbanistyczny miasta został niemal całkowicie zatarty. Huta "Małapanew" z zatrudniającej w XIX i początkach XX w. kilkaset osób, pod koniec lat siedemdziesiątych osiągnęła prawie 7000 zatrudnionych.

Krasiejów - wszystko zaczęło się od tego, że niejaki Włodar Bratacho de Crasseow nabył prawa do krasiejowskiej ziemi poświadczając dokument księcia opolskiego Bolka. Pierwsza wzmianka o niej pochodzi z roku 1292. Wieś Krasiejów jest bowiem najstarszą miejscowością gminy Ozimek. W 1464 roku archidiakon kolegiaty w Opolu pobierał dziesięcinę z Krasiejowa. W ciągu wieków nazwa wsi ulegała nieznacznym zmianom: W roku 1292 mamy Crasseow, a w 1353 spolszczoną nazwę Kraselow. Rok 1531 przynosi zmianę na Krasseyow, a w 1612 pojawia się zmieniona nazwa Krascheloff. Brzmienie to zmieniło się jeszcze kilkakrotnie, tak więc w 1679 mamy Krassieow, a w 1688 – Krasiejow. Od 1936 do 1945 roku nazwa wsi brzmiała Schönhörst. Po wojnie wieś odzyskała nazwę Krasiejów. Ważnym wydarzeniem dla wsi oraz jej mieszkańców było zbudowanie w 1518 r. drewnianego kościoła, który przetrwał do 1804 r. oraz klasztoru, który mieścił się na terenie dzisiejszego nadleśnictwa. W tymże samym roku stanął nowy, murowany kościół, z drewnianą wieżą. W 1867 roku powstaje w Krasiejowie odrębna niezależna od Szczedrzyka parafia (istniała od 1400 r.). W latach 1911 – 1912 wzniesiono we wsi nowy murowany kościół Świętej Małgorzaty w stylu neobarokowym. W 1754 roku nastąpiło ważne wydarzenie, które w ogromnym stopniu przyczyniło się do rozwoju gospodarczego wsi, a mianowicie budowa huty żelaza nad brzegiem Małej Panwi. Do produkcji stali używano miedzy innymi rudy darniowej z okolic Krasiejowa. Z tego okresu wywodzi się nazwa północnej części wsi „Kopalina”, gdzie wydobywano rudę. Popyt na żelazo kowalne i odlewy był powodem rozszerzenia bazy produkcyjnej na Krasiejów. W 1768 roku ruszyły we wsi dwa piece do fryszowania. Zakład mieścił się na prawym brzegu Małej Panwi między Krasiejowem a kolonią hutniczą (Hüttendorf). W 1782 roku hutę podporządkowano urzędowi hutniczemu w Ozimku. W latach 80 – tych XVIII wieku przebudowano fryszownię w Krasiejowie na stalownię. Pod koniec wojen napoleońskich w 1814 r. do wsi zostaje przeniesiona z Ozimka fabryka broni. Na początku XIX w. w hucie pracowało 25 robotników z Krasiejowa. W roku 1821 hutę przekształcono na fabrykę łuf karabinowych. Zakład stał się samodzielnym królewskim zakładem wojskowym pod kierownictwem komisarza fabrycznego Schnackenberg. Dwa koła wodne napędzały duże miechy oraz młoty. Jedno koło wodne było w środku hali wybudowanej na styl gotycki. Zakład w Krasiejowie przestał istnieć w roku 1860 r. wskutek złej sytuacji finansowej. Kupił go za 4800 talarów młynarz Adametz z Koźła i przekształcił na młyn zbożowy. Pracownicy były huty zostali przeniesieni do Poczdamu. Inne źródła podają, że na miejscu huty powstał tartak, nieco dalej w dół Kanalu Młyńskiego, który był wybudowany w XVIII przez chłopów pańszczyźnianych. Od 1791 r. Złóża okolicznej rudy były praktycznie na wyczerpaniu. Z okresu przemarszu wojsk napoleońskich zostały groby żołnierzy francuskich na Myślińie i przy ulicy Brzeziny. W pierwszej połowie XIX wieku nastąpiło częściowe uwłaszczenie, chłopci stracili połowę ziemi, resztę znacznie zadłużyli spłacając panom feudalnym odszkodowanie za zrzeczenie się przez nich praw do pańszczyzny i innych świadczeń. Chłopi nie mogli wyżyć z małego zadłużonego kawałka, toteż szukali dodatkowego zarobku i znajdowali go w hucie. Ci, którzy pozostali na

ziemi nie byli już chłopami w pełnym tego słowa znaczeniu. Kawalek gruntu, który został po uwłaszczeniu obrabiała żona i dzieci, mają tylko po skończeniu pracy w hucie. Z tej ludności powstała nowa warstwa społeczna chłop – robotnik. Huta chcąc utrzymać jak największą robotniców, dzierżawiła im pola, udzielała pożyczek. W 1844 roku wybudowano szosę z Opola do Tamowskich Gór, a dziesięć lat później, w 1854 kolej żelazna ułatwiająca transport surowców do huty. Z 1900 roku pochodzi krasiejowski dworzec kolejowy. W 1896 roku wybudowano budynek obecnego klasztoru. W 1910 roku w Krasiejowie wybudowano cegielnię, wykorzystującą gliny znajdujące się w południowo – wschodniej części wsi. Cegielnia dostarczała 1,5 miliona cegieł na budowę Pałacu Kultury w Warszawie. W 1913 roku w wyniku pożaru spłonęła prawie cała drewniana wieś. Odbudowane domy były już murowane. W tymże roku wybudowano dwa granitowe mosty: jeden na Małej Panwi, drugi na szosie prowadzącej do centrum wsi. W 1939 ponownie wylewa Mała Panew. Wody zalały duży obszar wsi, została przerwana szosa wiodąca do centrum. Od XIV w. na ziemiach śląskich trwał proces germanizacji, który w Krasiejowie przejawiał się w zmienieniu nazwy na Krascheloff. Od drugiej połowy XVIII wieku rząd pruski prowadził systematyczną walkę z polskością. 20 marca 1921 roku odbył się plebiscyt, który miał zdecydować o przynależności Śląska. Wynik głosowania był dla Polski nieomyślny, na 887 głosujących za Polską opowiedziały się 433 osoby, a za Niemcami - 452 osoby. Trzecie powstanie śląskie przyczyniło się do przyznania Polsce Górnego Śląska. W czasie tego powstania granica przebiegała przez Krasiejów, stąd też wywodzi się nazwa wschodniej części wsi „Granica”. Wiele mieszkańców Krasiejowa brało czynny udział w powstaniach śląskich. Mogiła, w której spoczywają dwaj nieznanzi powstańcy śląscy znajduje się na cmentarzu i jest uznana za miejsce pamięci narodowej. Grobem opiekuje się młodzież szkolna. Chociaż powstanie zakończyło się zwycięstwem, to jednak sprawę podziału ziemi w 1922 r. Powiat opolski pozostał Niemcom. Przed II wojną światową Krasiejów był siedzibą władz gminnych, miał własną Radę Wiejską, Urząd Stanu Cywilnego, Nadleśnictwo, pocztę, szkołę, przedszkole i szczyił się dobrze rozwiniętą siecią prywatnych przedsiębiorstw. Działała tu cegielnia należąca do pana Gawlika, 3 piekarnie, 3 rzeźnie, kolodziejstwo, stolarnie, gospody, stacja benzynowa, kompleks Bulwoni: młyn, tartak, werniarka i elektrownia wodna i wiele innych. W 1927 roku powstała jednostka Ochotniczej Straży Pożarnej. W 1939 r. Większość mieszkańców posługiwała się językiem niemieckim. Ewentementem na skalę światową jest stanowisko paleontologiczne w Krasiejowie, gdzie odkryto szczątki dinozaurów sprzed 225 mln lat, w tym pradinozaura nazwane Silesaurus Opolensis. Gmina Ozimek i władze naszego województwa współpracują na realizację planów związanych z zagospodarowaniem tego terenu i utworzeniem Dinoparku.

Turawa - we wczesnym okresie nazywano Byczyną (od byk). Później zmieniono nazwę na Turawę (od tur-byk). Najprawdopodobniej od tych właśnie wyrazów pochodzi jej nazwa. Jest to uzasadnione tym bardziej, że prowadzono tu na szeroką skalę hodowlę bydła. Pierwsze dokumenty katastralne z lat 1504, 1521 i 1526 wymieniają dwie miejscowości o nazwie Kuchary - miejsca prowadzenia hodowli bydła. Dokument z 1552 roku wskazuje właściciela Kuchar - Jerzego von Koenigsfelda. W kolejnym zapisie z 1562 r. pojawia się Turawa. Zanim jednak stała się samodzielną miejscowością upłynęło prawie dwieście lat. Stało się to dopiero w XVIII wieku, w okresie kiedy dobrami turawskimi władał Loewenkron oraz rodzina Gaszynów. W wieku XVI Turawa należała do Kotorza Wielkiego. A do 1596 r. jej właścicielką była Katarzyna Korczow von Kamnetz. Majątek odziedziczyła jej wnuczka Katarzyna Sedlnitzky von Choltitz, która wyszła za mąż za barona Andrzeja Kochtitzkiego. W 1629 roku Katarzyna Kochtitzky z domu Sedlnitzky sprzedała Turawę Janowi von Dubrawka z Lassowitz Skórkowa. W roku 1638 kompleks dóbr turawskich nabył baron Mikołaj von Blankowsky. Kolejnym właścicielem Turawy, od roku 1650, był Jan Blankowsky i jego syn Bogusław Ernest szambelan cesarski. W kwietniu 1712 roku syn Bogusława Ernesta, Franciszek Karol von Blankowsky sprzedał dobra Marcinowi Scholtzowi von Loewenkronowi panu na Wieszowej, Kunard i Niwodzie. Rozpoczął on budowę pałacu. W tym czasie w Turawie obok młyna było jedynie sześć budynków zamieszkałych przez służbę. W marcu 1706 roku mieszczkański ród Scholtza został wnieiony do czeskiego stanu szlacheckiego, zyskując prawa do herbu i nazwiska Scholtz von Loewenkron. W herbie miał pędzącego konia, a w klejnocie czarne skrzydło. Ten bogaty, górnośląski szlachcic rozbudował wieś, a w ostatnich latach swojego życia zbudował w Turawie swoją siedzibę, tj. południowe skrzydło obecnej budowli. Zmarł 23 lutego 1731 r. w Turawie, mając 72 lata. Dobra Marcjina przejął po nim nieletni syn Antoni. Jako młody chłopak uczęszczał do gimnazjum jezuitów, a następnie ukończył studia prawnicze. Nie wiadomo jednak na jakim uniwersytecie ani też kiedy uzyskał tytuł radcy sprawiedliwości. W roku 1746 ożenił się z Anną Barbarą von Garnier - córką Piotra Garniera z Lublińca. Z sześciorga ich dzieci zmarły wszystkie z różnych przyczyn, w bardzo młodym wieku. Sam Antoni von Loewenkron zmarł w 1759 roku mając zaledwie 44 lata i nie pozostał po sobie żadnych spadkobierców. W swym krótkim życiu zdążył jednak dobudować w 1751 r. do rozpoczętego przez ojca Marcjina pałacu, kaplicę w kształcie wieży, wyposażoną w zegar i dzwon. Wdowa Anna Barbara von Loewenkron w roku 1760 wyszła po raz drugi za mąż za hrabię Franciszka von Gaschin z Żyrowej. Już w rok później, bo 1761 r., do istniejącego budynku pałacowego dobudowano od północy jed-

no skrzydło wraz z bramą wjazdową, a na piętrze trzy pokoje. W roku 1804, w wieku 78 lat, zmarła hrabina Anna Barbara. Na mocy dokumentu z 1794 roku zatwierdzonego 7 kwietnia 1804 roku dobra turawskie przeszły w ręce krewnych zmarłej i pierwszym właścicielem dóbr majoralnych został syn brata Anny Barbary - Franciszek Xawery von Garnier. Po jego śmierci majorat turawski liczył 33 791 mórg. Od 1838 r. włościami turawskimi władał jego syn Franciszek Serafin, który w sierpniu 1841 r. otrzymał tytuł hrabiowski. Ów tytuł przechodził na kolejnych właścicieli Turawy. Turawa liczyła wtedy 581 mieszkańców, z których 14 zajmowało się rzemiosłem. Posiadała szkołę katolicką z nauczycielem i pomocnikiem, nadleśnictwo, młyn wodny, cegielnię, dwa piece hutnicze, staw rybny, lasy obfitujące w drzewinę. Szóstym i ostatnim zarazem właścicielem majoratu z rodziny Garnierów był hrabia Hubertus. Urodził się w 1874. Zmarł w 1952 r. w Unstawössen w Bawarii. Był deputowanym do parlamentu pruskiego. Był także jednym z nielicznych z rodziny Garnierów, który postarał się o dalszą rozbudowę zamku. Dołączył bowiem do nowego skrzydła zamkowego, wybudowanego wcześniej przez Karola, jeszcze jedno. Zapewne chodziło tu o połączenie obu skrzydeł łącznikiem. Prócz tego pozostawił całkowicie przebudowane i odnowione wnętrze zamku.Grobowiec rodziny Garnierów został zbudowany pod koniec XIX wieku. Kaplica była jednym z piękniejszych obiektów sakralnych na terenie Turawy. W części podziemnej znajdowały się trumny, sama zaś kaplica pełniła funkcję kościoła. Pochówki odbywały się także na niewielkim cmentarzu otaczającym kaplicę. Po roku 1945 obiekt był systematycznie dewastowany. Barbarzyńskie zachowania osób otwierających grobowiec, zmusiły ówczesne władze powiatowe w Opolu do jego wyburzenia. Likwidacja kaplicy i cmentarza nastąpiła w latach sześćdziesiątych.

Antoniów - wieś powstała w roku 1780 za sprawą rozwijającej się huty "Małapanew", na bazie trzech istniejących wcześniej kolonii: Lasy (1767), Niwki (1770) i Krzyżowa Dolina (1773), które powstały, żeby zapewnić hucie regularne dostawy węgla drzewnego. Pierwsi koloniści przybyli tu z głębi Niemiec: z Hesji - Nassau.

Dylaki - w katastrze z roku 1723 wymienia się pod Kadlubem przydrożny "Krug" Dillera (Krug - znaczy karczma, gospoda, oberża), gdzie mieszkało 2 ludzi. Te nazwiska pisano jako Dylla, Tylla albo Dyhla. Były one znane w okolicznych wsiach, a w Szczedrzyku w 1618 r. był np. młynarz Adam Dilla i gospodarz Mathes Dyla. Jednak Dyalki jako odrębna miejscowość spotykamy dopiero po roku 1900, bowiem do tego czasu istniała ona jako przysiółek Szczedrzyka W Dylakach już w roku 1898 powstała fabryka Artura Fuchsa "Strumpf und Wollwaren Fabrik", dająca na wiele lat zatrudnienie kobietom i dziewczynom z okolic. Jeszcze ok. 1980 roku był to drugi co do wielkości zakład w gminie, bowiem wtedy dylakowska "Opolanka" zatrudniała prawie 800 osób. Obecnie zakład ten już nie istnieje.

Szczedrzyk - o Szczedrzyku zrobiło się głośno w roku 1933, gdy rozpoczęto tu gigantyczną hydrobudowę - Jezioro Turawskie. Nim znaczną część wsi pokryły wody jeziora, były tu tereny typowo rolnicze (pola, łąki, pastwiska) oraz lasy. Podczas owej budowy natrafiono na ślady osady, datowanej na IV i V wiek naszej ery. W odległej przeszłości zamieszkujący tu ludzie byli wielkimi producentami miodu i wska. Początki wsi sięgają XIII w. Według danych historycznych z lat 1566-1567 było tu 27 bartników i 1157 barci. Od roku 1400 wieś nazywała się Scedrzyk, 1 1532 - Stedryk, w 1644 - Zrzendrzyk. Nazwa ta wywodzi się od polskiego miana "Szczodry".

Bierdzany - najwcześniejsze zapisy o wsi pochodzą z 1279 r. Należy jednak przypuszczać, że wieś powstała dużo wcześniej. Nazwa miejscowości ulegała zmianom: Bierdzan, Bircan, Berdzan, Burzany, Bierczana, Burdzan, Burkardsdor by ostatecznie w roku 1945 powrócić do nazwy Bierdzany. W XVII wieku w Bierdzanach znajdował się młyn wodny, tartak, gorzelnia, leśniczówka, dwa folwarki i szkoła. Pierwszą drewnianą kaplicę wybudowano w Bierdzanach w roku 1410. Przyjmując się iż stojący do dziś, drewniany kościół, ze swoim niezwykłym bogactwem ikonograficznym i artystem wykonanych dzieł, powstał w 1711 roku. Jest to data wryta na jego podmurówce. Odkrycie w kościele starszych malowideł, w latach osiemdziesiątych naszego stulecia, pozwoliło zweryfikować tę datę i uznać ją za rok rozbudowy świątyni. Szczególne zasługi na tym polu dzięki hojności i wyczuciu artystycznemu miała rodzina von Loewenkron, a zwłaszcza Anna Justyna będąca w latach 1746-1754 właścicielką wsi. Główny zrząd budowli pochodzi prawdopodobnie z XVI stulecia. Trzeba jednak zaznaczyć, że tradycja historyczna kościoła i ustne przekazy mówią o początkach sięgających XIII wieku.

Kotorz Mały - pierwsza wzmianka o Kotorzu Małym wystąpiła w roku 1295. Miał on trzech właścicieli: Domano, Stanico i Jacoba Cocus'a. Miejsceowość lokowana była na prawie polskim. W roku 1689 wieś liczyła 19 kmieci. W 1723 zanotowano wzmiankę o sołtysie, 20 kmieciach, 14 zagrodnikach i chałupnikach. W pierwszej połowie XIX wieku we wsi znajdował się młyn wodny i było sześciu rzemieślników. Do Kotorza Małego należał również przysiółek Ogon, gdzie znajdowała się karczma i dwóch chałupników. W 1925 roku wieś zamieszkiwało 826 osób w tym 60% utrzymywało się z rolnictwa.

Kotorz Wielki - przymiotnik "Wielki" znany jest już od 1300 roku. W 1309 r. Kotorz Wielki należał do Andrzeja z Kotorza, później do Bolka z Kotorza. W początkach

XVIII wieku w wiosce był sołtys, 19 zagrodników i chałupników oraz 9 kmieci. W roku 1840 Kotorz Wielki zamieszkiwało 385 osób. W tym czasie wioska posiadała kościół, szkołę katolicką, szpital, olejarnie i 3 rzemieślników. W 1783 wieś liczyła 326 mieszkańców, trzy folwarki, z których jeden nazywał się Turawa - rezydencja pana feudalnego. Obecny kościół to prawdopodobnie trzecia z kolei świątynia na terenie Kotorza Wielkiego. Pierwszy kościół w przekazów ustnych zlokalizowany był w okolicy gdzie obecnie jest jezioro. Drugi stał w miejscu dzisiejszej kaplicy grobowcowej, która jest pozostałością prezbiterium. Obecny kościół powstał za sprawą Franciszka i Anny Barbary von Gaschin. Wzniesiony został w 1782 roku. Jego konsekracji dokonał biskup wrocławski Emanuel Schymowski.

Kadlub Turawski - zmianka o wsi występuje w 1295 r. w dokumencie biskupa Jana III w Wrocławiu. Ponownie pojawia się w urbarzu w roku 1534, jako Skadlub. Natomiast w wieku XVIII Kadlub przyjął nazwę Turawski, która przetrwała w tej formie do czasów obecnych. Wydarzeniem godnym odnotowania w Kadlubie Turawskim był przemarsz wojsk napoleońskich, który odbył się bardzo spokojnie. Z wdzięczności za to mieszkańcy zachowali groby żołnierzy francuskich, a miejsce to zwane "kierchówkiem" upamiętnili kaplicą stojącą do dnia dzisiejszego na rozwidleniu dróg ul. Opolskiej i Leśnej. Historia istnienia kościoła w Kadlubie Turawskim sięga drugiej połowy XIX wieku. Wiadomo, że w roku 1863 kościół już istniał. Urządzo go w zakupionym przez najbogatszego gospodarza Simona Panica spichlerzu z myślą przekształcenia go na kaplicę. Kościół w swym wystroju był bardzo prymitywny, ale spełniał podstawowe potrzeby religijne. Msze jednak odbywały się rzadko, często bez kapłana. Pierwszy pogrzeb odbył się w Kadlubie Turawskim w roku 1918, a w roku następnym udzielono w nim pierwszego ślubu. Wcześniej bo do roku 1679 Kadlub podlegał parafii w Kotorzu Wielkim. Tam też wierni uczęszczali do kościoła plaąc daninę od kmieci w wysokości 10 czeskich i po 2 grajcary. Natomiast od 1687 roku wieś należała już do parafii w Ligocie. Istnienie szkoły w Kadlubie Turawskim datuje się od roku 1870. Początkowo mieściła się w małym, parterowym budynku. W latach 1911-1912 dokonano pierwszej rozbudowy, natomiast w roku 1928 nadano szkole jej obecny wygląd.

Ligota Turawska - nazwa "Ligota" wywodzi się od słów "Lhota", "Lichota", "Lgota". W brzmieniu niemieckim była to "Ellguth" lub "Ellgot". Prawdopodobnie ma ona swój związek z określeniem: licha, słaba ziemia. Pierwsza wzmianka pochodzi z 1463 r. kiedy to hrabia Adam Bies - w czwartek przed św. Jakubem, w obecności księcia Mikołaja z Opola sprzedał wsie: Kotórz Wielki, Kotórz Mały, Kadlub z Ligotą za 422 marki Annie Schilhagen von Otmuth. W pierwszej połowie XVIII wieku Ligotę zamieszkiwało 19 chłopów, 3 chłopów posiadających jedynie jednoalanowe gospodarstwa, 7 pracowników najemnych w ogrodnictwie, 5 ogrodników i kilku posiadaczy owiec. Wieś zamieszkiwało 37 rodzin. W drugiej połowie XIX wieku Ligota posiadała folwark, kościół katolicki i szkołę. Zamieszkiwało ją 23 chłopów, 10 zagrodników i 6 chałupników. Dalszy rozwój Ligoty Turawskiej związany był z budową jeziora turawskiego. Przesiedlono wówczas na teren Ligoty mieszkańców wiosek, znajdujących się na terenie zalewowym. Mieszkańcy Ligoty Turawskiej w zamierzonych czasach należeli do parafii w Kotorzu Wielkim. Konsekracja własnego kościoła nastąpiła 27 listopada 1629 roku. Akto tego dokonał Johannes Balthasar - sufragan wrocławski. Kościół sponą w wyniku podpalenia w 1945 r. Od roku 1813 Ligota stała się samodzielną jednostką, jednak nadal podlegającą proboszczowi w Kotorzu Wielkim. Jako parafia samodzielniła się w roku 1891. Obecny kościół konsekrowano 19 lipca 1936 r. Pierwsze informacje o istnieniu szkoły w Ligocie sięgają końca XVII wieku. Była to wówczas jednoklasowa szkoła przykościelna. Kolejny budynek z dwoma izbami lekcyjnymi pojawił się w drugiej połowie XVIII wieku. Natomiast obiekt funkcjonujący do dzisiaj zbudowano w pierwszych latach dwudziestego stulecia.

Osowiec - powstanie wioski - osiedla wiąże się z powstaniem Fabryki Wyrobow Metalowych, istniejącej do dziś. Dnia 17 czerwca 1785 roku król pruski Fryderyk Wielki wydał przywilej kupcom wrocławskim zezwalający na wybudowanie fabryki w Osowcu, na prawym brzegu Małej Panwi. Jeszcze pod koniec XVIII wieku uruchomiono: produkcję stali surowej, wyrobów kutych i prasowanych z blachy oraz oczyszczalnię stali surowej. Asortyment produkowanych wyrobów był bardzo szeroki. Fabryka produkowała znaczne ilości narzędzi rolniczych, gospodarczych i przemysłowych. Na terenie wsi Osowiec istnienie szkoły odnotowano już w 1790 roku. Była to szkoła ewangelicka dla dzieci rodzin przybyłych z głębi Niemiec w związku z budową fabryki. W roku 1819 miejscowość zamieszkiwało 203 osoby, a w 1830 było to 16 domów i 236 mieszkańców. Oprócz fabryki był młyn wodny, gorzelnia, cegielnia oraz szkoła ewangelicka.

Rzędów - powstał za sprawą hrabiny Gaszyny na terenie dawnego folwarka Rzcencowa. W latach 1760-1772 nastąpił podział majątku folwarcznego. Hrabina wskazała nową miejscowość dopiero w 1785 r. Rzędów w tym czasie liczył 20 domów i 99 "dusz", w tym 12 rzemieślników, 2 krawców, powoźnik, kowal, tkacz, bednarz, stolarz, szwec, cieśla, gonczarz, strycharz i kołodziej. W 1840 roku wieś liczyła 224 mieszkańców. W roku 1865 wymienionych jest 20 kolonistów, 3 zagrodników, 5 chałupników. W tym czasie istniała już szkoła podstawowa.

Węgry - pierwsza wzmianka o wsi Wangri pochodzi z 17.11.1295 r. Przez wiele stuleci Węgry były w posiadaniu księżycym. W pierwszej połowie XVII wieku wieś liczyła 16 kmieci, 11 zagrodników i chałupników. Przeszło wiek później, w roku 1830 w Węgrach były 74 domy, 444 mieszkańców, 90 prywatnych domów mieszkalnych, 5 budynków przemysłowych i 68 budynków gospodarczych. Węgry wraz z miejscowościami Osowiec, Kolanowice i Trzęsina należały niegdyś do parafii Kotorz Wielki, ale znaczne odległości zrodziły wśród ich mieszkańców myśl o budowie własnego kościoła. Już w 1810 roku mieszkańcy Węgier czynili starania aby pozyskać drewniany kościół Ojców Franciszkanów pw. św. Barbary z Opola. Bardziej jednak zapobiegliwi okazali się mieszkańcy Kolanowic i im przypadł on w udziale. Do budowy dzisiejszej świątyni przystąpiono dopiero w roku 1935. W październiku 1939 r. obiekt został oddany i poświęcony przez arcybiskupa Adolfa Karola Bertrama z Wrocławia.Znajdujący się w Węgrach przy ul. Opolskiej pomnik ma szczególny wygląd. Otóż składa się on z dwóch kaplic, z muru łącznika oraz centralnie stojącego krzyża. W 1837 r. postawiono krzyż i wybudowano lewostronną kaplicę z figurą św. Urbana - patrona wsi. W latach 1936-1937, a zatem sto lat później dobudowano drugą kaplicę Najświętszej Marii Panny oraz mur łącznikowy. W każdej z wymienionych kaplic zawieszono dzwon, z tym jednak, że jeden z nich w okresie II wojny światowej zdjęto i przetopiono. Tablice pamiątkowe ufundowano w 1937 i 1993 roku, umieszczając na nich nazwiska osób, poległych i zaginionych, z terenu wsi Węgry, w pierwszej i drugiej wojnie światowej. Pierwszy budynek szkolny w Węgrach wybudowano w 1879 r. Taka data widnieje na jego kolumnie. W okresie międzywojennym wzniesiono nowy obiekt szkolny z czterema klasami, w których młodzież miała możliwość ukończenia ośmiu oddziałów szkoły podstawowej. Należy wspomnieć również o moście na rzece Mała Panew, który należy do najpiękniejszych obiektów architektonicznych na terenie gminy. Został zbudowany w 1903 roku w oparciu o dokumentację i koncepcję włoską.

Zakrzów Turawski - pierwsza notatka o Zakrzowie Turawskim pojawiła się w roku 1593. W roku 1644 Zakrzów Turawski należał do Zębowic. Właścicielami byli Klemens Niesłów oraz Wacław Paczyński. Odkupili oni ziemię od wolnego chłopu Walentego Brysia. W 1679 roku Zakrzów należał do pana Blankowskiego. W XVII wieś posiadała własny młyn i kaplicę, której data powstania nie jest znana. Pod koniec XVIII wieku wieś liczyła 6 kmieci, 10 chałupników i 16 zagrodników. Drewniany kościół, istniejący do dziś, a stanowiący jeden z dwóch na terenie gminy, klejnot architektury sakralnej, wybudowano w roku 1754. Potwierdza to odlew umieszczony po prawej stronie wieży kościelnej, na którym znajduje się data budowy obiektu. Ciekawostką stanowi ustna legenda mówiąca o lokalizacji kościoła. Otóż zakupione i zwiezione drewno na budowę kościoła składowane między Ligotą Turawką, a Zakrzowem Turawskim, w ciągu nocy zmieniło miejsce położenia, kościół zatem wybudowano tam gdzie "nieznane siły" ulokowały ów materiał budowlany.

Barut - 17 sierpnia 1893 roku w miejsce dotychczasowej kolonii utworzono wioskę Libenheim. Trzy lata później mieszkało tu 415 katolików i 3 ewangelików. Jest pewne, że jeszcze w tym czasie wieś nie posiadała własnej szkoły. Szkoła powstała na przełomie XIX i XX wieku. Nazwa Barut została nadana wsi w 1945 roku i być może ma coś wspólnego z domniemanym leśniczym Bajmiejem. W chwili powstania, kolonia liczyła 20 działek po 24 morgi tj. 6,13 ha, w których godnych uwagi należą: okoliczne lasy, łąki, zjawiska krasowe w ciągu Świbskiego Potoku.. Hubertus z polaną upamiętniająca "Śląski Katyń", kaplice w centrum wsi, budynek dawnej szkoły, pełniący dzisiaj funkcję świetlicy.

Jemielnica - pierwsze wzmianki pochodzą z roku 1225. Wieś została ulokowana na prawie niemieckim przypuszczalnie w pierwszej kwarcie XIII wieku. Jemielnica należy do najstarszych miejscowości ziemi strzeleckiej. Miała swoją organizację parafialną już w XIII wieku. Z późniejszych źródeł wiadomo, że obejmowała ona tylko Jemielnicę. Pierwotnie była własnością księżęcą, dopiero w wyniku nadań, najpierw na rzecz instytucji duchownych, a potem rycerzy, własność uległa zróżnicowaniu. Parafia Jemielnicka zachowała jednak przerwagę wsi książęcych nad rycerskimi jeszcze w XIV wieku. Założenie opactwa Cystersów w drugiej połowie XIII wieku było w dziejach Jemielnicy faktem o ogromnym znaczeniu - oddziaływało nie tylko religijnie, ale i gospodarczo na wspólnotę wiejską. Jemielnica to również najstarszy ośrodek kościelny na ziemi strzeleckiej. Opactwo cysterskie w Jemielnicy było drugim opactwem cysterskim w księstwie opolsko-raciborskim (po Rudach). W komunikatach z XIV wieku klasztor jemielnicki nazywany został fundacją księżęcą. Wybudowany przez księcia opolskiego Bolka dopiero w 1307 roku (opactwo istniało już w 1289 roku). Majątek ziemski opactwa obejmował siedem i pół wsi, z czego ponad połowa pochodziła z nadań rycerstwa. Cystersi jemielnicy w 1687 roku zaczęli prowadzić szkołę, a około XVIII wieku powołali do życia gimnazjum łacińskie. U schyłku istnienia konwentu w Jemielnicy istniały dwie szkoły: parafialna i gimnazjum. Cystersi prowadzili również działalność charytatywną. Szpital - przytułek dla bezdomnych istniał w Jemielnicy już w 1636 roku, w następnym stuleciu znalazł się pod opieką klasztoru.